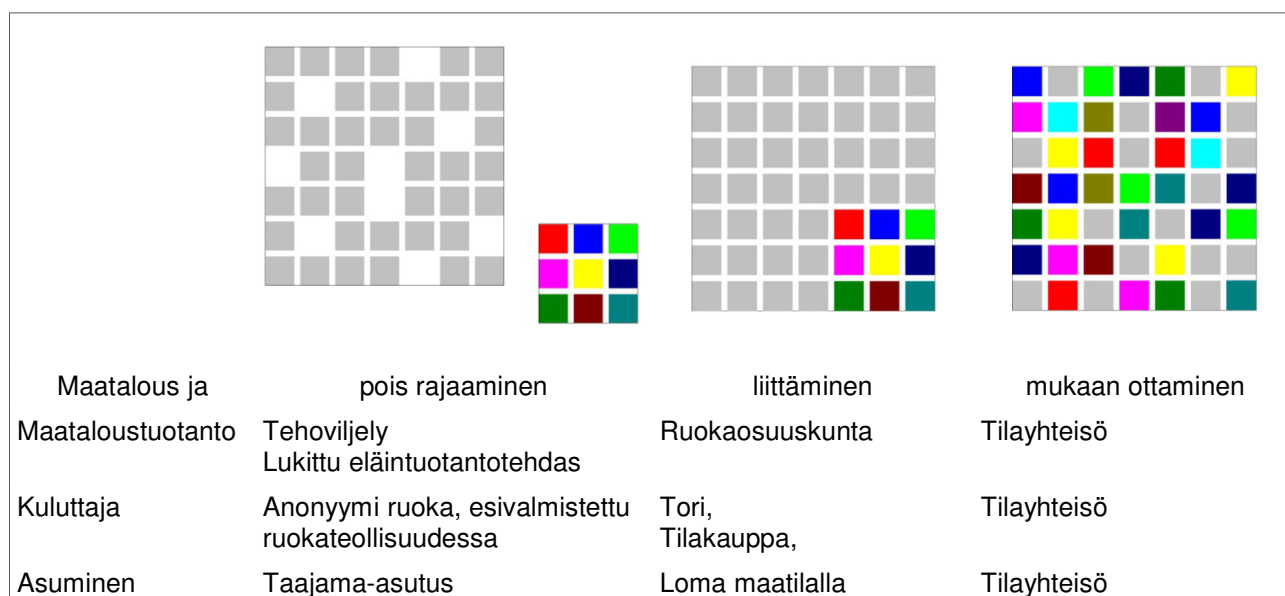

Inclusive Farming Winfried Schäfer

Inclusive farming tarkoittaa, että maatilayhteisössä tehdään työtä ihmisten kanssa, jotka kuuluvat erityisryhmiin. Erityisryhmiä ovat päihde- ja mielenterveyskuntoutujat, palveluasumista tarvitsevat vammaiset henkilöt, kehitysvammaiset henkilöt, palveluasumista tarvitsevat vanhuksat ja myös lapset. Vuonna 2009 tuli voimaan YK:n vammaisten ihmisoikeuksia koskeva yleissopimus (UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD). Suomi on allekirjoittanut sopimuksen ja korjaa parhaillaan omaa lainsäädäntöään vastaamaan tätä yleismaailmallista sopimusta.¹ Suomessa on kolme maatilayhteisöä, jotka ovat soveltaneet näitä periaatteita jo vuosikymmeniä biodynaamisen viljelyn yhteydessä. Ne ovat myös mukana uudessa EU-projektissa, jota rahoittaa Leonardo da Vinci – Euroopan unionin ammatillisen koulutuksen ohjelma. Leonardo da Vinci -ohjelman kautta tuetaan projekteja, joiden tavoitteena on kehittää ammatillista koulutusta ja eurooppalaista yhteistyötä.

Inkluisio on ihmisoikeus eikä vain jalo aate

Sana inkluisio tulee latinasta ja tarkoittaa mukaan ottamista. Hienon selityksen antaa kuvassa 1 esitetty kaava, jonka löysin saksalaisen rahankeräisyhdistyksen "Aktion Mensch" (Kampanja Ihminen) lehtimainoksesta.² Käytännön inkluisioon lähtökohta on, että ihmisillä on oikeus vaikuttaa päätöksiin, jotka koskevat heitä ja heidän elinehtojaan. Siksi myös vammaisten ihmisten osallisuuden aste on suunniteltava niin, että mitä relevantimpi hanke on heidän kannaltaan, sitä kiinteämpi on heidän osallisuutensa. Varsinaisten vammaishankkeiden kohdalla on pyrittävä siirtämään omistajuus vammaisille itselleen, heidän perheilleen ja/tai vammaisjärjestöille¹. Maatalouden tasolla se voisi näyttää tältä:

Kuva 1: Inkluisioon (mukaan ottamisen) kuvaus maataloudessa. © MTT Agrifood Research Finland

Aiemmin erityisryhmien asuminen keskitettiin usein laitoksiin kauas kaikesta, poissa silmistä, poissa mielestä -periaatteella. Erityisryhmiin kuuluvan ihmisen tasa-arvoisuuden ymmärsivät Saksassa von Bodelschwinghin suvun papit. Bethel-laitokset perusti jo 1800-luvulla Friedrich von Bodelschwingh vanhempi (1831-1910), joka oli agronomi ja suuren kartanon pehtori ennen kuin hänestä tuli pappi. Bethelissä kehitysvammaiset otettiin mukaan töihin missä se vain oli mahdollista. Peruste oli Kristuksen esikuva. Jo silloin ymmärrettiin, että työ maatilalla ja luonto edistävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, myös niiden jotka lasketaan erityisryhmiin kuuluviksi: von Bodelschwinghin työn tärkeä tavoite oli sopivan työn löytäminen eri tavoin sairaille ja vammaisille. Hän kehitti myös työtä ja toimeentuloa haeskelevien kulkureiden elinmahdollisuuksia perustamalla heille asuntoloita ja töitä. Laitosten yhteyteen rakennettiin lääketehdas, teurastamo, säilyketuotantoa, erilaisia seppien ja käsityöläisten pajoja, turveteollisuutta, maanviljelyksiä, puutarhoja, kirjapaino ja -kauppa, postitoimisto, orpokoteja ja kouluja. Jopa oma raha otettiin käyttöön.^{3,4} Hänen samanniminen poikansa (1877-1946) jatkoi isänsä työtä ja onnistui pelastamaan suurimman osan Bethelin kehitysvammaisista natsien eutanasiaturhilt. Von Bodelschwingh -säätiöt tukevat nykyään yli 14.000 erityisryhmiin kuuluvaa ihmistä sairaaloissa, kodeissa, kouluissa, yhteisöissä, työpajoissa ja kaupoissa.

Ensimmäinen hoitopedagoginen Camphill-yhteisö perustettiin yli 70 vuotta sitten itävaltalaisen lastenlääkärin ja antroposofisen hoitopedagogin Karl Königin (1902-1966) toimesta Skotlantiin, Aberdeeniin. Yhteisön

aloittaessa toimintansa Camphill-nimisessä talossa vuonna 1940 se oli samalla myös Skotlannin ensimmäinen yksityinen kehitysvammaisille lapsille suunnattu laitos. Yhteisön päämääränä oli antaa koti, koulutusta ja hoitoa erityislapsille. Ajan kuluessa syntyi tarve perustaa myös erityistä huolenpitoa tarvitseville aikuisille yhteisöjä, kyliä, joissa koulun ja kasvatuksen sijaan työ muodostaisi arkielämässä päätekijän. Karl Königin johdolla ja itävaltalaisen filosofin Rudolf Steinerin antroposofisia virikkeitä noudattaen syntyivät 1960-luvulla ensimmäiset kyläyhteisöt, joissa päämääränä oli antaa sija ihmisarvolle ja jakaa elämä kokonaisvaltaisesti. Kehitysvammaa ei nähdä sairautena vaan ihmisen kohtalona, jonka tarkoitus yhteisössä on saavuttaa päämääränsä yksilöllisen työn kautta.⁵

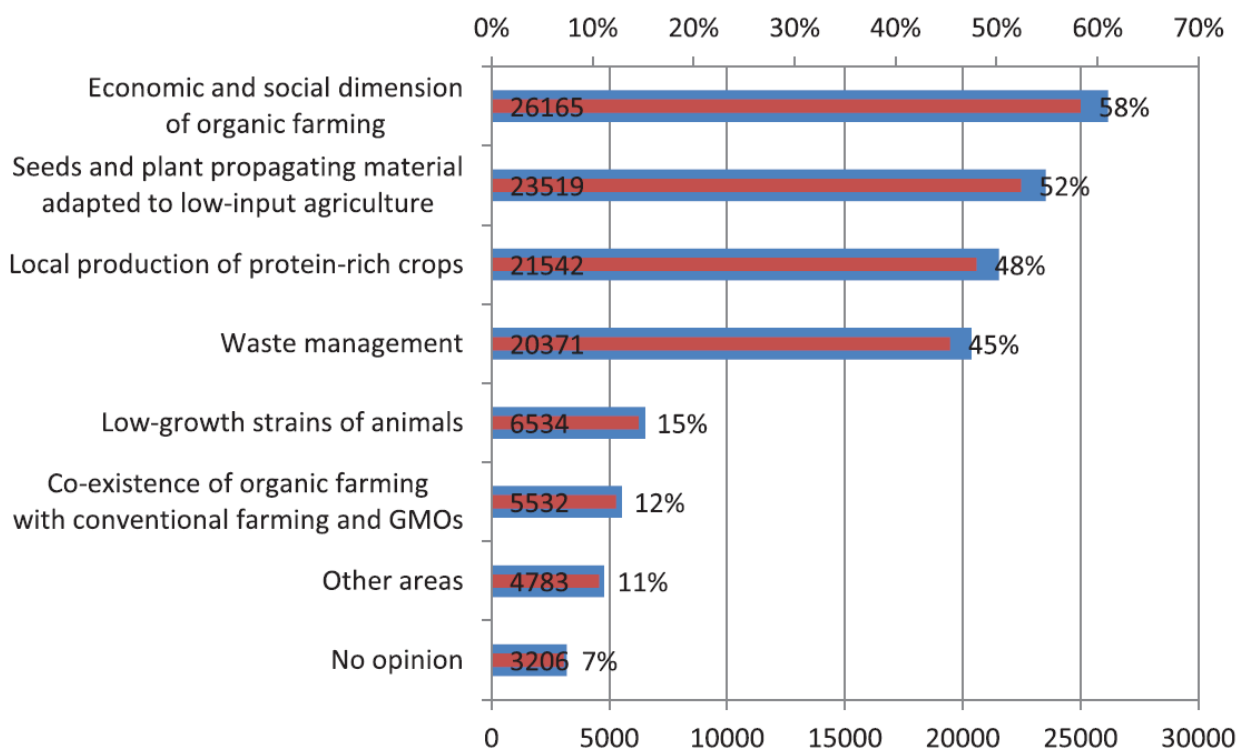
Viranomaisten asenne

"Poliittinen maailma ei kestä erityisryhmien kärsimysten näkemistä. Joko se jätetään huomiotta tai yritetään poistaa. Ensimmäinen ei ole sallittua ja toinen on mahdotonta".⁴ Erityisryhmien asuminen on usein keskitetty laitoksiin. Erityisryhmien eristävät keskittymät halutaan nyt jättää menneisyyteen. Valtioneuvosto teki vuonna 2010 periaatepäätöksen kehitysvammaisten laitoshoidon purkamisesta. Heidät halutaan tavallisiin asuntoihin, normaalin elämän keskelle. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira linjaa valvontaohjelmissaan, että erityisryhmien asunnot tulee sijoittaa taajamiin. "Tavoitteena on, että yksiköitä ei sijoiteta kauas keskuspaikoista, koska palvelut ovat tänä päivänä keskuksissa."

Valviran valvontaohjelmat on laadittu koskemaan sekä julkista että yksityistä toimintaa. Käytännössä luvanvaraiselle toiminnalle asetetut velvoitteet koskevat yksityisiä palveluja, sillä kuntien ei tarvitse lupia hakea. Kehittämispäällikkö Päivi Nurmi-Koikkalainen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta kertoo, että ajatus siitä, että maaseudun rauha olisi erityisryhmille hyväksi, on vanhentunut.⁶

Tämä asenne on täysin ristiriidassa sosiaalisen maatalouden tavoitteiden kanssa, ja näyttää, että korkeihin virkamiehiin asti on huutava tiedon puute. Yksi keino korjata tietämättömyyttä on koulutus.

Tavalliset perhemaatilat harvoin pystyvät toteuttamaan maatalouspoliittista tavoitetta edistää hyvinvointipalveluja maaseudulla. Viranomaiset voivat oppia paljon eurooppalaisilta yhteisöiltä, jotka ovat jo vuosikymmeniä toteuttaneet sosiaalista maataloutta. Ilmaisu "kokoomuslaisen ideologian perusyksikkö, jos näin voi sanoa, on aina minä eikä varmasti me" tuskin edistää sosiaalista maataloutta.⁷ EU:n yleisökyselyn tulokset osoittavat, että sosiaalisella maataloudella on korkein prioriteetti. Nokian kohtalo näyttää mitä tapahtuu, kun kuluttajien arvot ja toiveet alistetaan teknokraattiselle talouselämälle.

Kuva 2: Vastaukset EU:n kysymykseen: Missä luomuviljelyn alueessa on suurin tutkimus- ja innovaation tarve?⁸

Inclusive farming (INCLUFAR) projekti

Kuten alussa jo mainittiin, Leonardo da Vinci -ohjelman tarkoitus on tukea projekteja, joiden tavoitteena on kehittää ammatillista koulutusta. Ja tarve ammatillisista sosiaalisen maatalouden alalla on suuri. Tarvitaan ammattilaisia, joilla on kokemusta sekä maataloudessa että sosiaalityössä.

Aikaisemmin EU-rahoitetut "green care" projektit⁹ "Social Services in Multifunctional Farms" (SoFar), "Disability In sustainable Agriculture: a New Approach for training of practitioners" (DIANA) ja "Multifunctional Agriculture in Europe" (MAIE) – joissa luomuviljely oli osa – aloittivat jo koulutuksen perusteiden kehittämisen ammattikoulutasolla.

INCLUFAR -projekti yhdistää 10 partneria 9 Euroopan maasta tavoitteena soveltaa muuallakin Saksan osavaltion Schleswig-Holsteinin viranomaisten hyväksymää innovatiivista opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelmaan pohjautuva koulutus pätevoittää sosiaalisen ja ekologisen inklusion työhön. Konsortioista seitsemän partneria toimivat biodynaamisilla maatiloilla, jotka pyrkivät parantamaan ja tukemaan sosiaalista inklusiota.

Projektin vetäjä, tilayhteisö Weide-Hardebek kehitti opetussuunnitelman nimellä "Fachkraft für Milieugestaltung und Teilhabe" (FAMIT), suomeksi "elämänpäiirin luomisen ja osallistamisen ammattilainen".

Weide-Hardebek on kolmen maatilan tilayhteisö, joka tarjoaa erityisryhmille sosiaalisia palveluja. Tilat sijaitsevat Pohjois-Saksassa noin 50 km Hampurista pohjoiseen Schleswig-Holstein -osavaltion kunnassa Neumünster. Sosiaalisen maatalouden toiminta aloitettiin 40 vuotta sitten ja tilayhteisö on nyt alueen suurin työnantaja. Vielä perustamisvaiheessa naapuritilojen isäntäväki nauroi aloitteelle. Nyt naurajat ovat häipyneet ja 64 hoivaa tarvitsevaa ihmistä asuu ja työskentelee Weide-Hardebekin tiloilla. Työpaikat ovat maataloudessa, puutarhoissa, luonnonsuojelussa, leipomossa, varastossa, puusepän verstaassa, kotitaloudessa, kahvilassa, tilamyymälöissä ja hallinnossa. Alusta lähtien sovellettiin inklusion periaatetta. Saksalaiset sosiaalipalveluiden viranomaiset hyväksyivät Weide-Hardebekin tilayhteisön sosiaaliterapeutiksi toimijaksi.

Inklusio ei rajoitu vain ihmisiin, vaan luonto ja maisema ovat olennainen osa kokonaisuutta. Vaikutus ulottuu tilojen ulkopuolelle koko maaseutuun, sillä nykyisin Schleswig-Holsteinissa on jo yhdeksän tilayhteisöä, jotka muodostavat tilojen yhteisön, kuva 3.

Käytännön kokemukset päätyivät FAMIT-opetussuunnitelman kehitykseen, jossa yhdistetään sosiaalisen maatalouden ja inklusion näkökulmat ammattikoulutasolla. Vastaavaa on tapahtunut myös pohjoismaissa. Tapolan kyläyhteisön johdolla "Camphill Northern Region Association –CNRA" (Pohjoisten alueiden Camphill -yhdistys) kouluttaa partneritilojen työntekijöitä "Baltic Seminar" -nimisellä opetussuunnitelmalla pohjoismaissa, Venäjällä ja Baltian maissa. Weide-Hardebek tilayhteisön johtajan mukaan¹⁰ voidaan viranomaisten käsitys sosiaaliterapiasta ajatella niin, että erityisryhmien ihmisillä on puute, johon tarvitaan apua. UN-konventio ja biodynaamiset sosiaaliset maatilat kuvaavat inklusion niin, että erityisryhmään kuuluvilla ihmisillä on oikeus saada apua kehittää itseään oman aikomuksensa mukaan. Voidaan sanoa, että ihmisen perusoikeuksia sovelletaan myös niihin ihmisiin, jotka tarvitsevat apua.

Toteutumisen edellytys on asianosaisen oikeus osallistua. Se ei tarkoita työllistämistä laitoksessa, vaan vakavaa ajatusta, että myös apua tarvitseva ihminen voi myötävaikuttaa työnsä kautta elämänpäiiriin. Tässä yhteydessä asianosaisen valinnanvapaus ja avustajan pätevyys ratkaisevat. Siksi FAMIT käyttää ammattinimikkeenä elämänpäiirin luomisen ja osallistamisen ammattilainen. Kyseessä ei ole terapeuttinen koulutus, kuinka reagoidaan tietyn puutteen hoitamiseen. Kysymys on siitä, kuinka voidaan tukea positiivisessa tarkoituksessa kohtuullisen osallistumisen mahdollisuutta elämänpäiirissä ja työpaikalla ja sillä tavoin samanaikaisesti toteuttaa elinympäristöä ja kulttuuria luovia toimenpiteitä. Tietenkin tarvitaan myös terapeutti ja lääkäri. Kolmas von Bodelschwingh sukupolvi, Friedrich von Bodelschwingh, kuvasi näitä periaatteita seuraavasti: "Oikeudenmukaisuus ilman laupeutta on rakkautetonta, laupeus ilman oikeudenmukaisuutta on kunniatonta".⁴

"Syy, miksi tämä lähestymistapa toimii parhaiten maaseudulla ja erikoisesti biodynaamisella maatilalla on, että ihmiset tarvitsevat elämänpäiiriin, jossa he voivat kehittyä." Ja se onnistuu parhaiten, kun luodaan ihmiselle edellytykset kehittää henkilökohtainen suhde toisiin ihmisiin, eläimiin, kasveihin ja luontoon. "Lyhyesti sanoen: synergiat ovat tulevaisuuden resurssit."¹⁰

INCLUFAR-projektissa yhdistetään FAMIT ja Camphill pohjoisten alueiden yhdistyksen "Baltic Seminar" opetussuunnitelmat. Yhdistetty INCLUFAR-opetussuunnitelma ja Länsi-Euroopan partnereiden keräämät arvokkaat kokemukset siirretään ja sovelletaan eri Itä-Euroopan maiden tarpeisiin ottaen huomioon opetuksen ja oppimisen tosiasiat. Niissä maissa, joissa on vielä niukasti käytännön kokemuksia, saadaan

Kuva 3: Weide-Hardebekin tilayhteisöt (punainen) ja tilojen yhteisö (vihreä) Pohjois-Saksan osavaltiossa Schleswig-Holstein.

eurooppalaisen yhteistyön kautta kasvava määrä aloitteita, jotka tuntevat luonnon salutogeneettisen vaikutuksen molempiin: erityisryhmiin ja hoitaviin ihmisiin.

Opetussuunnitelma auttaa sosiaalisen maatalouden viljelijöitä, puutarhureita, kotitaloushoitajia, hallintoasiantuntijoita, taiteilijoita ja periaatteessa kaikkia maaseudun ihmisiä ottamaan mukaan erityisryhmät päivittäiseen työhön ja asumiseen maatilalla, puutarhassa, kotitaloudessa tai julkishallinnossa. Niin parantuvat mahdollisuudet itsensä kehittämiseen eivätkä ainoastaan ihmiset vaan myös maaseutu kehittyä ja työmahdollisuudet maaseudulla lisääntyvät.

Projektin partnereita ovat tilayhteisö Weide-Hardebek (Saksa), Integratiivinen tilayhteisö Loidholdhof (Itävalta), Urtica de Vijfsprong (Alankomaat), Bulgarian Association for Anthroposophical Curative Education and Social Therapy (Bulgaria), Sylvia-koti yhdistys ry Tapolan Kyläyhteisö (Suomi), Pahkla Camphilli Küla (Viro) ja Camphill Northern Region Association (Norja). Opetussuunnitelman soveltamista ja siirtoa tukevat

seuraavat tieteelliset instituutiot: Akdeniz Yliopisto Antalya (Turkki), Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT ja Maisemakulttuurin Eurooppalainen Akatemia ry PETRARCA (Saksa).

Lähteet

- ¹ Ronald Wiman, THL – terveyden ja hyvinvoinnin laitos (23.08.2012)
<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=104434&GUID=%7BF3130E32-AA91-4251-A57C-D52ABF6FEC69%7D>.
- ² <http://www.aktion-mensch.de/>
- ³ <http://www.bethel.de/>, http://fi.wikipedia.org/wiki/Friedrich_von_Bodelschwingh
- ⁴ Carl Friedrich von Weizsäcker, 1978. Die Bodelschwingh -Tradition. In: Deutlichkeit, Beiträge zu politischen und religiösen Gegenwartsfragen. Hanser Verlag, S 115-136.
- ⁵ <http://www.tapola-camphill.net/Camphill.110.0.html>
- ⁶ Paula Liesmäki, 2013. Lait ja suositukset ohjaavat erityisryhmät taajamiin. MT 6.9.2013, sivu 5
- ⁷ Tarja Tujunen kok. puoluesihteeri 14.2.2007, APU 9, 3.3.2011, sivu 10.
- ⁸ EUROPEAN COMMISSION DIRECTORATE-GENERAL FOR AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT, Directorate H. Sustainability and Quality of Agriculture and Rural Development H.3. Organic farming, Brussels, 19 September 2013: Report on the results of the public consultation on the review of the EU policy on organic agriculture conducted by the directorate general for agriculture and rural development (15 January-10 April 2013), figure 135. http://ec.europa.eu/agriculture/organic/news_en
- ⁹ Projektisivut: <http://sofar.unipi.it/>, <http://www.projectdiana.eu/?lang=en>, <http://www.maie-project.eu/index.php?id=2&L=1>
- ¹⁰ Hartwig Ehlers, Weide Hardebek tilayhteisön johtaja, projektisuunnitelun sähköposti 18.12.2012